

Declarația IFLA privind accesul deschis - clarificarea poziției și strategiei IFLAⁱ

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) este atașată de principiile libertății accesului la informație și de convingerea că accesul universal și echitabil la informație este vital pentru bunăstarea socială, educațională, culturală, democratică și economică a oamenilor, comunităților și organizațiilor.

Accesul Deschis este binecunoscutul nume pentru un concept, o mișcare și un model de business al căror scopuri este de a oferi acces liber și posibilitatea de reutilizare a cunoașterii științifice sub formă de articole de cercetare, monografii, date și alte materiale înrudite. Accesul Deschis realizează acestea prin transformarea modelelor de business existente, care vizează plata post-publicare atrasă de la abonați, într-un model de finanțare care nu tarifează cititorii din instituție pentru acces. Astfel, accesul deschis constituie o temă esențială în agenda IFLA privind informația.

Definiția accesului deschis

Ca o primă acțiune, IFLA a semnat Declarația de la Berlin privind Accesul Deschis în Științe și Umanioare. IFLA aderă la definiția accesului deschis așa cum este dată în Declarația de la Berlin și o va folosi în comunicările publice și în contactele cu diferitele organizațiiⁱⁱ.

O focalizare clară asupra problemei accesului

IFLA recunoaște că există o serie de obiective meritorii dincolo de accesul deschis, care privesc dezvoltarea sistemului de comunicare științific și de cercetare, precum:

- implementarea unui sistem riguros privind calitatea în știință;
- asigurarea prezervării pe termen lung a informațiilor din domeniul cercetării;
- asigurarea libertăților fără cenzură;
- servicii eficiente și ușor de utilizat;
- găzduirea activităților care sprijină „cultura informației”;
- lărgirea benzii și a altei infrastructuri esențiale care stă la baza unui acces robust la informație.

Există o sinergie pozitivă între promovarea accesului deschis și urmărirea acestor obiective diferite, dar esențiale iar IFLA sprijină un număr de activități legate de acestea. Totuși, acestea nu sunt

identice cu accesul deschis așa cum este acesta descris în acest document și nici nu are nevoie de celelalte. IFLA va promova accesul deschis cu o focalizare clară pe problemele ce țin de problema accesului.

Modelul curent nu garantează accesul și nici nu este sustenabil

Pentru că rata și cuantumul publicațiilor în variatele lor forme cresc rapid, modelul științific predominant care există - prin intermediul abonamentelor la revistele științifice - este unul nedurabil și care nu lucrează eficient în interesul comunității globale. Revistele științifice sunt subiectul unei creșteri galopante de preț, neexistând corelații clare și consistente între preț, calitate și impact. Chiar și cea mai înzestrată bibliotecă de cercetare nu-și poate permite să achiziționeze tot conținutul solicitat de facultatea sau studenții pe care-i deservește.

Situația este și mai dificilă pentru bibliotecile mai mici, cele ale colegiilor și universităților și de neacceptat pentru instituțiile din țările în curs de dezvoltare cu bugete serios afectate sau fără buget. Până la o limită, inițiativele pentru dezvoltare existente compensează pentru lipsa de acces la informații de maxim interes, dar aceste inițiative depind de decizia editurilor, care se iau unilateral.

Între marii jucători crește nivelul de insatisfacție. Autorii sunt preocupați de faptul că munca lor nu este văzută de toți colegii, poate că nu primesc recunoașterea globală pe care o caută iar de cele mai multe ori continuă, chiar fără rost să-și transfere drepturile de autor, care limitează utilizarea și reutilizarea propriilor opere. Cititorii nu pot accesa întreaga literatură de care au nevoie și astfel activitățile proprii de cercetare sunt mai puțin eficiente. Societatea în ansamblu suferă din cauza canalelor de comunicare ineficiente care previn inovarea și dezvoltarea. Partajarea la scară largă a rezultatelor de cercetare constituie o componentă esențială a investițiilor guvernamentale în știință. O partajare mai largă și mai rapidă a cunoașterii alimentează dezvoltarea științei și astfel întoarcerea beneficiilor medicale, economice și sociale înapoi la public. Nu este nicio surpriză faptul că bibliotecarii au fost cei mai vocali susținători ai accesului deschis.

Beneficiile accesului deschis

Un câștig semnificativ îl constituie punerea la dispoziție a cercetării și a rezultatelor de cercetare fără bariere financiare, legale și tehnice privind accesul. Cercetătorii beneficiază de o vizibilitate crescută, o creștere în utilizarea și impactul operei lor. Accesul deschis ajută la afișarea eforturilor de cercetare ale instituției. În cazul editurilor, accesul deschis aduce o vizibilitate maximă, crește

numărul cititorilor și impactul asupra conținutului; acest lucru însemnând că este oferit un serviciu îmbunătățit pentru diseminarea cercetării. Accesul deschis mărește fluxul cunoașterii între Nord și Sud, dar și între Sud și Sud.

Accesul deschis și evoluția rolului bibliotecilor

Bibliotecile joacă un rol esențial în dezvoltarea accesului deschis prin expertiza care o au în construirea infrastructurii, în crearea unor servicii de înaltă calitate și prin asigurarea unui acces pe termen lung. Bibliotecarii și-au arătat sprijinul pentru accesul deschis prin semnarea inițiativelor și petițiilor privind accesul deschis. Au educat facultatea și administratorii privind evoluția mediului de comunicare științific. Bibliotecile au stabilit parteneriate cu managerii facultăților și ai cercetării pentru a instala depozite cu acces deschis și pentru a ajuta studenții și personalul facultăților să-și depoziteze rezultatele de cercetare. Bibliotecile au oferit sprijin în administrarea datelor de cercetare și pentru diseminare. Au ajutat editurile de cercetare să-și publice revistele și cărțile cu acces deschis și au lucrat cu profesorii pentru a produce resurse educaționale deschise asigurând calitatea conținutului digital, reutilizarea și diseminarea. Astfel, accesul deschis a modificat profilul bibliotecilor de cercetare și universitare. Bibliotecile naționale sunt implicate în dezvoltarea politicilor naționale privind accesul deschis și în sprijinirea infrastructurilor de cercetare naționale, precum și accesul deschis la patrimoniul cultural. Bibliotecile publice diseminează conținutul cu acces deschis adresat utilizatorilor săi. Potrivit Raportului Global al IFLA din 2010, majoritatea vastă a asociațiilor de biblioteci sprijină accesul deschis.

Promovarea accesului deschis în cooperare cu organizațiile internaționale

IFLA va lucra cu organizații și foruri mondiale precum UN, UNESCO, WHO, WIPO, WSIS și alții în promovarea și susținerea accesului deschis către cercetarea finanțată din fonduri publice, resursele educaționale și patrimoniul cultural. În contactele și cooperarea cu aceste organizații, IFLA va declara explicit faptul că accesul deschis în înțelesul său autorizat este necesar pentru progresul științei, dezvoltarea societății și a unui adevărat spirit cetățenesc. Accesul deschis va oferi utilizatorilor accesul pe care-l doresc pentru a permite bibliotecilor să-și crească propriul rol și astfel să îmbunătățească sănătatea și bunăstarea umană.

Conectarea la mișcarea accesului deschis

Accesul deschis la cercetare, resurse educaționale și date de cercetare constituie acum o mișcare la nivel global. Multe organizații lucrează spre a împlini acest deziderat. IFLA se va conecta la aceste organizații fără a duplica eforturile, ci pentru a crea sinergia.

IFLA ca stabili parteneriate și va oferi sprijin organizațiilor, programelor, inițiativelor și serviciilor care promovează Accesul Deschis, cum ar fi SPARC (SUA/Europa/Japonia), COAR, OASPA, Bioline International & DOAJ pentru a menționa câteva.

IFLA va pregăti declarații comune cu aceste organizații.

Lucrul în cadrul afilierii IFLA

Accesul deschis este un pilon central al Planului Strategic al IFLA 2010-2015 în care o abordare integratoare a fost adoptată pentru a integra acest subiect în activitățile curente și cele propuse ale IFLA.

IFLA va oferi consultanță asociațiilor membre privind:

- promovarea accesului deschis prin politicile la nivel național;
- stimularea membrilor bibliotecii în promovarea accesului deschis în propriile comunități și implementarea măsurilor pentru creșterea impactului accesului deschis;
- îmbogățirea infrastructurii informaționale locale și naționale pentru stimularea accesului deschis;
- asistență în elaborarea politicilor naționale privind accesul deschis la cunoaștere, precum și la cercetarea și patrimoniul cultural finanțat public;
- organizațiile sprijinitoare, inițiativele și serviciile care lucrează pentru promovarea accesului deschis.

Împreună cu parteneri precum SPARC, EIFL și LIBER, IFLA va oferi asociațiilor membre materialul de promovare și îndrumările practice împreună cu recomandările necesare.

Publicațiile IFLA vor fi cu acces deschis

IFLA va elabora un plan de tranziție care specifică pașii necesari pentru a transforma publicațiile IFLA în publicații cu acces deschis.

i O rezoluție adresată Adunării Generale a IFLA pe 14 august 2010, a solicitat organizației să-și clarifice poziția privind accesul deschis și să elaboreze o strategie de acțiune. Această sarcină a fost dată de Consiliul Profesional Președintelui Grupului de Lucru pentru Accesul Deschis.

ii **„Definirea unei contribuții cu acces deschis**

Stabilirea accesului deschis ca o procedură satisfăcătoare, ideal, necesită angajamentul activ al fiecărui individ producător de cunoaștere științifică și deținător al patrimoniului cultural. Contribuțiile cu acces deschis cuprind rezultatele de cercetare științifică originale, datele primare și metadatele, materialele sursă, reprezentările digitale ale materialelor pictografice și grafice dar și a materialelor multimedia.

Contribuțiile cu acces deschis trebuie să satisfacă două condiții:

1. Autorul(ii) și titularul(ii) drepturilor de autor ale acestor contribuții acordă tuturor utilizatorilor dreptul de acces liber, irevocabil, global și o licență de a copia, utiliza, distribui, transmite și afișa public lucrarea și de a face și distribui lucrări derivate în orice mediu digital în orice scop, responsabil subiect al unei atribuirii corespunzătoare a drepturilor morale (standardele comunității vor continua să furnizeze mecanismul pentru întărirea unei atribuirii corespunzătoare și utilizarea responsabilă a lucrărilor publicate așa cum se face în acest moment), precum și dreptul de a face un număr redus de copii tipărite pentru uz personal.
2. O versiune completă a lucrării și toate materialele suplimentare incluzând o copie a permisiunilor așa cum se afirmă mai sus, într-un format electronic standard este depozitată (și astfel publicată) în cel puțin un depozit online folosind standardele tehnice potrivite (precum sunt definițiile Arhivelor Deschise) care este sprijinit și întreținut de o instituție cu profil științific, o societate științifică, o agenție guvernamentală sau alte organizații bine stabilite care caută să permită accesul deschis, distribuirea nerestricționată, interoperabilitatea și arhivarea pe termen lung.”